

Indijanska abeceda.



ndijanci imajo poleg svoje preproste pisave, ki sestoji iz samih sličic in znamenj, tudi pravo zlogovno abecedo.

Za boj z belokožci so imeli Indijanci priliko spoznati, kako velikega pomena je, ako zna človek čitati in pisati. To se je godilo posebno takrat, kadar so jih ujeli beli možje, ki so nosili s seboj tajinstvene »govoreče liste«. Ker si Indijanci te pisave niso znali sami tolmačiti, so morali zaupati izjavam svojih ujetnikov in lažnih tolmačev; zato se je dostikrat zgodilo, da so zaradi napačnih izjav zašli v nastavljeno past. Mnogo rdečih junakov je moralo večkrat z življenjem plačati neznanje pisave belokožnih plemen.

Sekvoja, Indijanec iz nekega stranskega plemena Čirokezocev, je to okusil sam na svoji koži. Ker pa ni bil samo junaški mož, temveč tudi izredno bistroumen in iznajdljiv, se je odločil — zgodilo se je to okoli l. 1820. — da hoče sam izumiti pisavo, ki jo bodo znali vsi Indijanci čitati. Bila je to zelo težka naloga; zakaj indijanska narečja so tako pestra, različna in samosvoja, posebno glede na stavkove oblike, da se mu ta poskus skoraj ni posrečil —



ščikieprkovei

— Nchil--Panatvi--N'ekhamam
K nanba  nton- ped-agni medo
Avallitau -Mikam- nad abo
gnnnavi- n'chakmam- toR-
N'kejadedemvi- K'igatin--
tan deli k'p'ndhedokchis chak-mech --
A-ak--E-chit-A-ak------
I--------
dekhich-A-ak--------
elmak--------

toliko znamenj, kolikor bi jih bilo potrebno, si ni mogel izmisliti. Ko jih je pogruntal že okrog tisoč, je spredel, da naloge na ta način ne bo mogel rešiti. Ker je bila njegova mati Indijanka, oče pa Anglež (belokožci so ga imenovali George Guess), je nekoliko poznal angleški jezik in s pomočjo tega se mu je po dolgoletnih poskusih posrečilo sestaviti abecedo po evropskem načinu.

Bila je to zlogovna abeceda, v kateri je imel vsak posamezni zlog svoje posebno znamenje. Najprej jih je naredil sto, toda po brezkončnem trudu se mu je posrečilo, da je zmanjšal nji-

hovo število na 85 znamenj, ki so imela vsa to prednost, da so bila uporabljiva za vsa narečja Indijancev Severne Amerike.

Prve črke je vrezaval v lubje z ostrim nožem. Toda kmalu se mu je posrečilo, da je dobil od potujočih trgovcev papir in gosja peresa. Črnilo si je napravil sam iz barvnih snovi drevesne skorje; pozneje pa si je izrezaval pisala sam iz ptičjih peres. Seveda Indijanci njegove pisave niso hoteli sprejeti — tudi med njimi je bilo mnogo nasprotnikov vsake novotarije. Zato so Sekvojevo iznajdbo zasmehovali in prezirajoče majali z glavami. V wigwamih (indijanskih šotorih) Čirokezocev so celo šušljali, da je dobrega Sekvoja, ki je bil vedno nevaren upornik, obsedel zli duh.

Sekvoja pa je imel trdovratnost vseh bistroumnih iznajditeljev. Posrečilo se mu je končno, da je pregovoril starešine, da so napravili poskus z novo abecedo. Izvoljeni člani plemena so se naučili znamenj in so jih proučili v praksi. In tako je Sekvoja zmagal...

Čirokezi so pričeli sklepati pismene pogodbe in pisati drug drugemu pisma. Končno se jim je celo posrečilo, da so z nabiranjem denarja v indijanskih teritorijah nabrali toliko premoženje, da so lahko ustanovili lasten časopis »The Cherokee Phenix«, ki je bil tiskan v Sekvojevem alfabetu.

Ko je Sekvoja umrl, je žaloval za njim ves narod Čirokezov. Priznali so ga že za njegovega življenja, kar se pri nas ne zgodi vedno — bil je znamenit mož. To mogoče tudi zato, ker ni samo izumil indijanske pisave, temveč ker je zadivil svoje rojake z lepimi umetnostmi: znal je slikati in risati in krasno pripovedovati pravljice.

(Na naši sliki vidimo indijanski rokopis, ki so ga našli v Labradorju v Severni Ameriki. Na njem je napisana indijanska jutranja molitev, ki se glasi po naše takole: Gospod, odpri moje ustnice, da bodo moja usta slavila Tebe! O Bog, pridi mi v pomoč, pridi, da mi pomagaš! Čast bodi Očetu in Sinu in Sv. Duhu!)

.....

Orjaki v rastlinstvu.

Cesto občudujemo nekatere rastline, kako visoko zrastejo v razmehroma prav kratkem času. Po njih sodeč lahko sklepamo, da je utegnila imeti v pradavni dobi naša zemlja ogromno rastlinstvo, ker je bilo ozračje takrat mnogo toplejše in vlažnejše, hkrati pa bolj nasičeno z ogljikom, ki je neobhodno potreben rastlinam za njihovo rast. Ogromne sekvoje, palme in druga drevesa so rastla neverjetno hitro in dosegala prav tako ogromno višino. Bila je to doba, v kateri je bilo vse neizmerno veliko, tudi živali; tem živim bitjem torej ni nikdar zmanjkalo hrane.

Še danes imamo nekaj rastlin, ki jih ugodna tla z drugimi pogoji vred poženejo visoko nad druge. Gotovo pozna vsak izmed vas solnčnico, ki krasi s svojim velikim cvetom naše vrtove in njive in iz katere pridobivajo tudi olje. Ta rastlina zraste do tri in pol metra visoko in ima pri tleh steblo šest do osem centimetrov debelo. Tudi nekatere vrste konoplje poženejo do tri metre visoko. Vršički sirka (za izdelovanje metel) se utegnejo ponekod povzpeti pet metrov nad svoje vrstnike.

Vse drugače je pa še v tropskih deželah. Tam vidimo pogosto palme, ki so visoke deset do dvanajst metrov. Nekatere liane (rastline-plezalke) se razrastejo 100—130 m široko. Palma, ki daje vosek, zraste 35 m visoko; njeni listi pa merijo pet do osem metrov. Sagovec ima prav tako ogromne liste, vse te pa prekaša primorski kokosovec, ki ima osem do devet metrov dolgo in tri do štiri metre široko listje.

V botaničnih vrtovih je že marsikdo občudoval ogromno vodno lilijo, ki ima liste po dva metra v premeru in tako močne, da prenesejo težo 72 kg.

.....

Jesen.

Že gre k nam jesen,
oveneva cvet,
že se krajša dan,
ki je ves meglen.

Ženjci vriskajo,
žanjejo ves dan,
srpi bliskajo
se čez žitno plan.

Jaz pa nimam nič,
kar bi revež žel,
vendar sem sejal,
vendar sem trpel!

Jaz pa nimam nič,
vriskam v dan meglen,
zakesneli ptič
sam strmim v jesen!

Gustav Strniša.